

Останній царський лікар В.М. Деревенко

Перебуваючи у жовтні 1912 р. разом із родиною в мисливському маєтку Спала (Біловезька Пуща), спадкоємець російського монаршого престолу цесаревич Олексій під час веслування на озері отримав травму стегна, яка призвела до небезпечного запального процесу. Отримавши в спадок від матері імператриці Олександри Федорівни, онуки англійської королеви Вікторії, гемофілію, хлопець від народження був приречений на боротьбу з цією хворобою, що передавалася з покоління в покоління в європейських династіях.

Почесний лейб-хірург імператора

Лейб-медик Є.С. Боткін, придворний лікар імператора Миколи II, був у розпачі — стан здоров'я хворого погіршувався. І тільки коли він запросив для консультації свого друга професора С.П. Федорова, зажевріла надія на одужання цесаревича. Справа в тому, що, крім відомого хірурга, до Біловезької Пущі приїхав із м. Петербурга і його талановитий асистент В.М. Деревенко. Спільними зусиллями лікарів нарешті вдалося загальмувати погіршення стану здоров'я 8-річного хлопчика. А після нетривалої аудієнції Є.С. Боткіна і С.П. Федорова в кабінеті Миколи II подружжя Романових запропонувало Володимирі Миколайовичу Деревенку залишитися в царському оточенні як почесному лейб-хірургу.

Вихованець Петербурзької військово-медичної академії одразу після отримання диплома лікаря у складі 55-го Подільського піхотного полку опинився в далекій Маньчжурії. Йому доводилося брати участь у кровопролитних боях поблизу Мукдена та Сандепу; працюючи в перев'язочному пункті на передовій, Деревенко допомагав вижити пораненим. Запрошення працювати по закінченні війни в хірургічний шпитальній клініці Військово-медичної академії під керівництвом відомого хірурга С.П. Федорова, поза сумнівом, було визнанням професійного рівня лікаря В.М. Деревенка. І вже за 2 роки молодий ординатор захистив дисертацію на тему: «До питання про оперативне лікування невралгії трійчастого нерва», отримавши ступінь доктора медицини. Маючи дар клініциста-діагносту у поєднанні з ґрунтовними знаннями з фізіології та патологоанатомії, В.М. Деревенко готувався до успішної наукової праці. І от неочікуваний поворот у його житті: зустріч у Біловезькій Пущі з родиною останнього самодержця Російської імперії кардинально вплинула на його біографію. Упродовж наступних 6 років Володимир Миколайович був особистим лікарем царського нащадка, а його син Микола — найближчим товаришем цесаревича по дитячих розвагах.

Улітку, коли родина Деревенків оселялася на невеличкій дачі неподалік Олександрівського палацу, юні друзі зустрічалися майже щодня; другу половину дня, як правило, хлопчики проводили на дачі В.М. Деревенка. Радістю світилося обличчя цесаревича Олексія, коли він повертався ввечері до палацу. Але навесні 1917 р., коли Микола Романов відрікся від престолу, замська літня резиденція у Царському Селі перетворюється на місце ув'язнення царської родини. А після невдалої спроби більшовиків улітку 1917 р. захопити владу в країні Тимчасовий уряд вирішив вислати царя з родиною до м. Тобольська. Коли Є.С. Боткіну і В.М. Деревенку запропонували зробити вибір залишитись із царською сім'єю і, можливо, розділити її долю чи бути вільними, лейб-лікарі разом із Романовими відправилися до Сибіру. За розпорядженням прем'єр-міністра О.Ф. Керенського доктору Є.С. Боткіну було призначено знаходитися при імператорській величності, а доктору В.М. Деревенку — бути лікарем загону особливого призначення (конвою та охорони).

Царська Гологфа

Зважаючи на небезпеку пересування в цей напружений час, потяг прямував на схід під прапором японської (!) місії Червоного Хреста. Під час зимування в м. Тобольську в В.М. Деревенка і Є.С. Боткіна було багато клопоту: тут по черзі перехворіли на краснуху всі п'ятеро царських дітей, а ще нова влада дозволила петербурзьким лікарям надавати медичну допомогу місцевому населенню. У буремні часи

громадянської війни швидко зростала захворюваність голодуючого населення, тому роботи для медиків вистачало. Наприкінці травня 1918 р., коли війська Білої армії наступали на м. Тобольськ, царську родину й відданих їй людей терміново переправили до м. Єкатеринбурга.

Тяготи переїзду, зокрема дорожня тряска, неможливість вийти з транспорту, щоб розім'яти ноги, так кепсько подіяли на Олексія, що, діставшись на місце призначення, він остаточно зліг.

Романовим, яких поселили в реквізованому більшовиками будинку гірського інженера Іпатьєва (будинку особливого призначення), було дозволено тримати у своєму розпорядженні лише лейб-медика Є.С. Боткіна, камердинера полковника О.Є. Труппа, лейб-кухаря І.М. Харитонова та покоївку А.С. Демидову. Тим, хто готував майбутнє вбивство царської родини, не потрібні були зайві жертви, аби не створювати складнощів. Лейб-хірург В.М. Деревенко мав право навідуватися сюди для лікування цесаревича Олексія лише під контролем і в супроводі коменданта будинку Авдєєва. Саме ця обставина вберегла його життя. Тим часом родина Деревенків змушена була винаймати невеличке помешкання за три квартали від будинку Іпатьєва. Через карантин з приводу скарлатини, на яку знаєцька захворіли домашні доктора Деревенка, та подекуди через відсутність коменданта Авдєєва відвідувати заарештованих пацієнтів щодня не виходило, але за першої можливості Володимир Миколайович прямував до високоповажних в'язнів. Тим більше, що в перші дні перебування в м. Єкатеринбурзі Олексій травмувався і весь етап уральського заслання майже не міг ставати на ноги. А ще Деревенко поклав на себе обов'язки постачальника

свіжих доброякісних харчів для бранців будинку на розі Вознесенівського проспекту і Вознесенівського провулка, налагодивши контакти з послушницями Ново-Тихвінського монастиря. З власного городнього господарства монахині доставляли продукти для імператорської сім'ї. Цікаво, навіщо полковнику медичної служби неіснуючої на той час держави потрібно було продовжувати слідувати за станом здоров'я сина поваленого монарха та намагатися створити для царської родини умови для здорового способу життя? Очевидно, доктор Деревенко відчував особисту відповідальність за життя людини, яка за певних обставин могла зайняти престол. До речі, відомо, що група офіцерів, які перебували тоді в м. Єкатеринбурзі, отримала від В.П. Деревенка план будинку Іпатьєва і мала на меті визволити Романових, але цю операцію здійснити не вдалося.

Щоденникові нотатки імператриці Олександри Федорівни свідчать, що з того часу, як на місце коменданта будинку заступив Юровський, візити В.М. Деревенка було обмежено; востаннє Володимир Миколайович завітав до Романових за 2 тижні до їхньої трагічної загибелі. Звістку про розстріл царської родини Деревенко отримав 17 липня 1918 р. від монахинь Ново-Тихвінського монастиря, які на його прохання до останнього дня приносили арештованим провізію.

Коли за тиждень до міста ввійшли передові частини чехословацького корпусу та Білої армії, В.М. Деревенко брав участь у слідчих діях комісії з розслідування обставин загибелі царської сім'ї. У с. Коптяки, в якому було виявлено царські останки, він допомагав слідчим ідентифікувати тіла загиблих. Екс-лейб-хірург у згарищах поблизу шахт упізнав чимало речей, які належали членам родини останнього російського царя.

Життя під владою царевбивць

Перебуваючи після таких трагічних подій деякий час у розпачі, Володимир Миколайович довго не може вирішити, що ж йому робити далі. І тільки наприкінці 1918 р. погоджується працювати в хірургічній клініці Пермського університету. Робота у м. Пермі цілком задовольняла Деревенка, але коли стало відомо, що до міста наближаються більшовицькі озброєні загони, його разом із родиною, частиною викладачів, співробітників та студентів університету було евакуйовано до м. Томська. У Томському університеті він читав факультативний курс лекцій з урології та активно оперував у Томському військовому шпиталі як при «білих», так і при «червоних», коли останні врешті запанували тут у грудні 1919 р. Коли В.М. Деревенко повернувся до м. Пермі, він очолив клінічну лікарню і кафедру факультетської хірургії та урології Пермського університету і майже 3 роки успішно працював, але для здоров'я дружини не підійшов клімат Північного Уралу.

Під час другої світової війни син В.М. Деревенка емігрував до Бразилії, де прожив до 97 років. Але тоді, у 1923 р., родина Деревенків переїхала до міста поблизу легендарного Великого Лугу — Катеринослава (із 1926 р. — м. Дніпропетровськ). У Катеринославі Володимир Миколайович було обрано професором і завідувачем кафедри та клініки загальної хірургії. Близький лектор, лекції якого відвідували не тільки студенти, а й практичні лікарі багатьох лікувальних установ міста, також славився тим, що проводив детальний аналіз хвороб під час практичних занять. Вільно володіючи технікою складних хірургічних операцій, хірург-віртуоз Деревенко вперше в м. Катеринославі став здійснювати інструментальні дослідження та операції на сечовивідних шляхах.

Професор Деревенко також інтенсивно працював над книгою «Посібник з хірургії», яка, на жаль, залишилася незавершеною. Його та сина арештували за надуманим звинуваченням в антирадянській діяльності, тобто за виконання свого службового обов'язку медика! Але професія лікаря врятувала В.М. Деревенка від заслання на Лисоповал. Заарештованих батька й сина етапують... до м. Запоріжжя. У старій частині міста на території тюрми професор Деревенко мав приватний кабінет, приймав тут пацієнтів. Консультував хворих і в 3-й міській лікарні міста, добираючись туди паромом коней... під конвоем вартового.

Наприкінці 1920-х та на початку 1930-х рр. у м. Запоріжжі людей інтелектуальної праці значно побилошало. Цьому сприяли грандіозні новобудови, спорудження Дніпрельстану — найпотужнішої в Європі гідроелектростанції; це потягло за собою створення комплексу металургійних та машинобудівельних заводів, що потребувало величезної кількості кваліфікованих, освічених спеціалістів, які прибували сюди з великих міст.

Перебування В.М. Деревенка у м. Запоріжжі стало безцінною знахідкою для таких місцевих лікарів, як А.В. Габай, Б.С. Гавриленко, В.І. Дончак та ін. Усі вони вважали себе учнями Володимира Миколайовича. Під керівництвом професора Деревенка готував свою дисертаційну працю і відомий запорізький акушер-гінеколог Г.І. Євтушенко.

Трагічний фінал

Невтомний трудивник на ниві зцілення хворих В.М. Деревенко помер у Міжнародний день солідарності трудящих. 1 травня 1936 р. він поспішав за викликом до тяжкохворого. Карета «швидкої», що прямувала проспектом Ентузіастів, зупинилася перед головною магістраллю Запоріжжя, якою рухалися колони демонстрантів. Професор вийшов із машини, став переконувати людей пропустити його машину, так як у хворого був серцевий напад. І тут сталося страшне. Розхвилюваний лікар на очах перехожих і демонстрантів упав і помер. Так закінчилося життя доктора Володимира Миколайовича Деревенка. На момент загибелі йому не виповнилося і 60 років.

Підготував **Лук'ян Маринжа**